

Lausunto Pohjois-Savon hyvinvointialueen mielenterveys- ja päihdepalvelujen uudistukseen

Kunnanhallitus 02.02.2026 § 19
64/00.01.02/2025

Valmistelija

Harri Korhonen, kunnanjohtaja, puh. 044 493 8304

Pohjois-Savon hyvinvointialue on pyytänyt 19.1.2026 lausuntoa kunnilta mielenterveys- ja päihdepalvelujen uudistamisesta R5. Lausuntoja uudistuksesta pyydetään 15.2.2026 mennessä.

Pohjois-Savon hyvinvointialueella on käynnissä palvelujärjestelmän kokonaisuudistus (Ahall 27.5.2024 § 185), joka koostuu viidestä kokonaisuudesta:

- R1. Vastaanottotoiminnan sekä alueellisen erikoissairaanhoidon ja aikuissosiaalityön uudistus (toimeenpanossa; Avalt 17.6.2024 § 47)
- R2. Osastohoidon, asumisen ja kotiin vietävien palveluiden uudistus (toimeenpanossa; Avalt 17.6.2024 § 47)
- R3. Perhe- ja vammaispalveluiden uudistus (toimeenpanossa; Avalt 16.12.2024 § 80)
- R4. Erikoissairaanhoidon ja yliopistollisen sairaalan uudistus (toimeenpanossa; Avalt 5.5.2025 § 29)
- R5. Mielenterveys- ja päihdepalveluiden uudistus (käynnistetty aluehallituksen päätöksellä 28.10.2024 § 336)

Mielenterveys- ja päihdepalvelut muodostavat läpileikkaavan kokonaisuuden, joka vaikuttaa laajasti hyvinvointialueen palvelutoimintaan. Ne kytkeytyvät terveydenhuollon palveluiden lisäksi muun muassa perhepalveluiden universaaleihin palveluihin, kasvatus- ja perheneuvontaan ja lastensuojeluun. Lisäksi palveluilla on keskeinen yhdyspinta kuntien sivistys- ja nuorisotoimen palveluihin, hyte-toimintaan sekä järjestöihin.

Uudistuksessa tarkastellaan kokonaisvaltaisesti mielenterveys- ja päihdepalveluiden palvelurakennetta aina lasten palveluista ikääntyvien palveluihin. Painopisteenä on johtamisen ja ohjauksen rakenteiden kehittäminen sekä palveluiden integroiminen, kattaen sekä erityis- että peruspalvelut sekä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palvelut. Tavoitteena on löytää kustannusvaikuttavia ja palveluiden kehittämistä edistäviä toimenpiteitä.

Mielenterveys ja päihdepalveluiden uudistuksen keskeinen sisältö aluehallituksen 19.1.2026 § 11 pöytäkirjaotteen mukaan.

Mielenterveys- ja päihdepalveluiden uudistuksen taustalla ovat hyvinvointialueen uuden organisaatorakenteen integraatiomahdollisuuksien hyödyntäminen, talouden reunaehdot sekä henkilöstön saatavuus. Uudistuksessa kehitetään mielenterveys- ja päihdepalveluiden asiakkaan palveluketjua painottaen ongelmien oikea-aikaista tunnistamista, varhaista tukea sekä hoidon käynnistämistä tarkoituksenmukaisella hoidon portaalla.

Uudistuksessa vahvistetaan erikoissairaanhoidon tukea perusterveydenhuoltoon, tehostetaan ja vahvistetaan peruspalveluiden henkilöstövoimavarojen käyttöä sekä vahvistetaan omaa palvelutuotantoa ostopalveluiden vähentämiseksi. Samalla uudistetaan organisaatio- ja johtamisrakenteita vastaamaan muuttuvia toimintamalleja ja parannetaan

tilatehokkuutta lisäämällä palvelutuotannon ja hallinnon tilojen yhteiskäyttöä sekä tiivistämällä tuotannon tilankäyttöä.

Yhdistyvässä terveydenhuollon rakenteessa toimintakäytäntöjen suunnittelu ja toteutus tehdään tiiviissä yhteistyössä sosiaalipalveluiden kanssa. Yhteistyötä vahvistetaan erityisesti ikääntyneiden palveluiden ja lastensuojelun toimijoiden kanssa, huomioiden muuttuvat palvelutarpeet ja väestörakenteen kehitys.

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluissa perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelut yhdistetään yhdeksi kokonaisuudeksi, joka muodostaa Pohjois-Savon mielenterveys- ja päihdepalvelut. Toiminta perustuu kolmen aluekeskuksen malliin, joissa aluekeskuksina toimivat Iisalmi, Kuopio ja Varkaus. Aluekeskukset tuottavat laajoja palveluja alueensa väestölle ja tukevat ympäröiviä toimipisteitä palvelutarpeen mukaisesti.

Päihdepalvelusäätiön tuottama päihdehoitotoiminta siirretään hyvinvointialueen omaksi toiminnaksi sopimuskauden päättyessä loppuvuodesta 2026. Alueellinen päihdetyö tuotetaan jatkossa koko hyvinvointialueen laajuisesti Pohjois-Savon hyvinvointialueen päihdepalveluista, ja päihdepsykiatrian poliklinikat toimivat Iisalmissa, Kuopiossa ja Varkaudessa. Päihdetyön osaamista tarjotaan alueellisesti, ja päihdekuntoutusta vahvistetaan osastokuntoutuksen alueellisella laajentamisella.

Kaavin kunnan lausunto:

Tausta-aineiston perusteella mielenterveysindeksi-arvo on koko maassa luokkaa 100, Pohjois-Savossa 150 ja Koillis-Savossa yli 200. Uudistuksesta saa käsityksen että palvelut keskittyvät entistä enemmän Pohjois-Savon kapunkialueille, vaikka suhteellisesti tarvetta olisi erityisesti Pohjois-Savon reuna-alueille kuten Koillis-Savo.

Lähes kaikki esitetyt uudistukset pohjautuvat keskittämiseen. Uudistuksessa ei juurikaan esitetä toimintatapaa tai toimintamallia kaupunkialueiden ulkopuolelle. Esityksessä oleva liikkuvapalvelun sisältöä ei ole yksilöity riittävällä tarkkuudella.

Huolestuttavaa on myös että palvelun ostot tullaan lopettamaan järjestöiltä ja muilta alan toimijoilta. Ostopalvelujen luopumisen osalta vaikutustenarviointi on selkeästi puutteellinen.

Vaikutusten arviointi	Päätös tukee kuntastrategian päätavoitetta kaksi: Kunnassa on puitteet kaikenikäisille kuntalaisille hyvinvointia tuottavalle yhdistystoiminnalle ja sen yhteistyölle.
Esittelijä	Kunnanjohtaja
Päätösehdotus	Kunnanhallitus antaa yllä selostusosassa olevan lausunnon ja on erityisen huolissaan palvelujen keskittämisestä sekä järjestötoiminnan jatkosta.
Päätös	Päätösehdotuksen mukaan.

